mimar.ist
Dört Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi • Yıl: 19 • Sayı: 66 • Sonbahar 2019

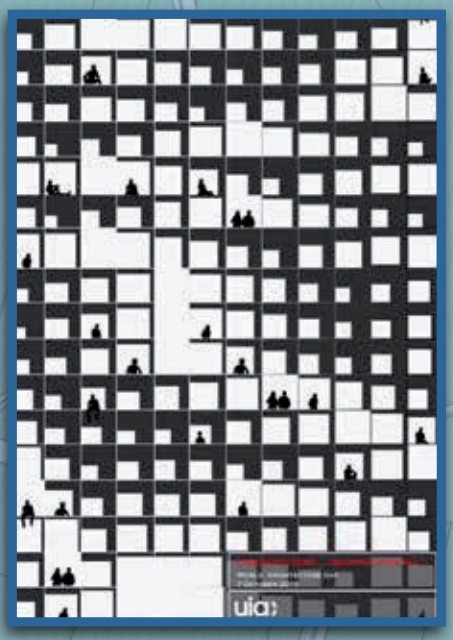

Yitirilen Köyler ve Dönüşen Peyzaj: Türkiye Kırsalının Geleceği

A. Ceren Güler • Hürriyet Öğdül • Baki Remzi Suiçmez • Mustafa Sönmez • Zeynep Eres • Koray Güler

Dönüştürülmesi Olanaksız "Yeni Bir İstanbul" İnşa Etmek

Kentsel Dönüşüm Pratiğimiz...

2019/3
ISSN 1302-8219 66
9 771302 821907
7,50 TL

mimar.ist
dört aylık mimarlık kültürü dergisi

Eylül 2019 • Yıl: 19 • Sayı: 66 Yayın Türü: Yerel, süreli

Yayınlayan
TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi

Sahibi
TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi adına
Esin Köymen

Genel Yayın Yönetmeni
Deniz İncedayı

Yazı İşleri Sorumlusu
Metin Karadağ

Yayın Kurulu
Zafer Akay, Zafer Akdemir, Esra Akbalık, Oya Akın,
Gül Cephanecigil, Ayşen Ciravoğlu, Burcu Selcen Coşkun,
İsmail Doğanyılmaz, Zeynep Eres, T. Gül Köksal,
Kubilay Önal, Emre Torbaoğlu, Mücella Yapıcı

Danışma Kurulu
Zeynep Ahunbay, Behiç Ak, Nur Akın, Ali Artun,
Acar Avunduk, Afife Batur, Cengiz Bektaş, İhsan Bilgin,
Çelen Birkan, Hasan Çakır (Almanya), Nur Esin,
Nuran Zeren Gülersoy, Zeynep Günay, Ersen Gürsel,
Yücel Gürsel, Figen Kafesçioğlu, Ruşen Keleş,
Esin Köymen, Doğan Kuban, Mehmet Küçükdoğu,
Eyüp Muhcu, Derya Oktay, Sabri Orcan,
Deniz Erinsel Önder, Gülşen Özaydın, Hasan Cevat Özdil,
Aslı Erim Özdoğan, Mehmet Özdoğan, Yıldız Sey,
Betül Şengezer, Afşar Timuçin, Rüksan Tuna, Hülya Turgut,
Yıldız Uysal, Zekiye Yenen, Emre Zeytinoğlu

Tarandığı İndeks
DAAI - Design and Applied Arts Index

Yayın Yönetim Yazışma Adresi
Kemankeş Cad. No.31 Karaköy, Beyoğlu 34425 İstanbul
Tel: (212) 251 49 00 Faks: (212) 251 94 14
e-posta: dergi@mimarist.org
www.mimarist.org/yayinlar/mimarist

Mali Koordinasyon
Can Taşkıran

Grafik Tasarım
Zehra Şenoğuz

Grafik Uygulama
Ebru Laçin Kilci

Baskı-Cilt
Doruk Grafik Sanayi ve Ticaret LTD. ŞTİ.
Yüzyıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi 5. Cadde No: 44
Bağcılar / İstanbul
Tel: (212) 629 01 26

Baskı Tarihi
Ekim 2019

Dağıtım
Zip Dağıtım

Ofset Hazırlık, Reklam ve Yapım Organizasyon
Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi
Kemankeş Cad. No. 31 Karaköy, Beyoğlu 34425 İstanbul
Tel: (212) 244 86 87 pbx Faks: (212) 244 86 88

Fiyatı: 7.50 TL
Yıllık abone ücreti: 26.00 TL
Öğrencilere % 50 indirim uygulanır.

Mimar.ist dergisi Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi üyelerine ücretsiz olarak gönderilir. Yazılarda ileri sürülen görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Dergi adı belirtilmek koşuluyla alıntı yapılabilir.

Dünya Mimarlık Gününüz Kutlu Olsun!

Her yıl olduğu gibi, bu yıl da ekim ayının ilk pazartesi günü Dünya Mimarlık Günü'nü ve Birleşmiş Milletler Dünya Habitat Günü'nü kutluyoruz.

Bu fırsatı kullanarak ekim ayının ilk haftalarında birçok ülkede olduğu gibi, ülkemizde de çeşitli mimarlık etkinlikleri, festivalleri düzenleniyor. Aynı zamanda yeni bir öğrenim döneminin de başında karşıladığımız mimarlık haftası etkinlikleri, kültür sanat alanında sadece mimarlar için değil, tüm kentliler için önemli fırsatlar yaratıyor. Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi de Ekim ayını bu çerçevede oldukça zengin bir programla karşılıyor. Bu çerçevede 2018 Ulusal Mimarlık Ödülleri - Sinan Ödüllü Mimarlar Programına ve Nezih Eldem Hocamız için hazırlanan anma programı etkinliklerine de yer veriliyor.

Uluslararası Mimarlar Birliği bu yıl Dünya Mimarlık Günü teması olarak, afişi kapağımızda yer alan "Mimarlık … Herkes için Konut" (Architecture… Housing for All) temasını seçti.

Konut, barınma sorunları, mimarlığın bu alandaki rolü ve sorumlulukları ile bu bağlamda yeni yaratıcı yaklaşımlar meslek alanımızın sürekli gündem başlıklarından. Tema, mimarlığın ve meslektaşların sağlıklı konut üretimine, konut sorunlarının çözümüne katkılarını tartışmayı hedefliyor. 'Yeni Kentsel Gündem' (New Urban Agenda, 2016 BM Genel Kurulu kararıyla) ve "Sürdürülebilir Gelişim Hedefleri"nin "kentleri ve insan yerleşimlerini daha güvenlikli, kapsayıcı, dayanıklı ve sürdürülebilir" yapma hedefiyle de örtüşüyor. Ana çerçeve kuşkusuz, konut sorununa çözüm arayışlarının ötesinde, günümüzün çevre ve iklim değişikliği krizini, sosyal, kültürel ve ekonomik sorunları da kapsıyor. Genç aktivistlerin gündemdeki iklim grevi etkinlikleri, politikacılara acil çağrıları ve farkındalık yaratma çabaları da Dünya Mimarlık Günü dolayısıyla şüphesiz bir kez daha vurgulanacak…

Dosyamızda, daha önce de duyurduğumuz gibi, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS) 2019 yılında "Kırsal Peyzaj Alanları" temasını seçmiş olmasından yola çıkarak, "Yitirilen Köyler ve Dönüşen Peyzaj: Türkiye Kırsalının Geleceği" başlığı altında, Türkiye'deki geleneksel kırsal mimarlık mirasının ve kırsal çevrenin korunması sorunlarını yalnız mimari değil, toplumsal ve ekonomik boyutlarıyla da irdeleyen, farklı sosyal-politik boyutlarıyla birlikte değerlendiren ve köylerin yaşadığı en temel sorun olan, köyü terk etmeye bağlı insansızlaşma ve bunun çevresel etkilerini ele alan bir içeriği sunmayı amaçladık. Bu disiplinlerarası araştırmanın çok boyutlu kapsamı, bizi dosyamızı önümüzdeki sayıda da sürdürmeye yönlendirdi. Gelecek sayımızda da kırsal alanlarda geleneksel mimariyi ve buna paralel olarak çağdaş mimarlık sorunlarını tartışmayı planlıyoruz. Konunun uzmanı isimlerden değerli açılımları, katkıları geniş dosyamız içerisinde bulacaksınız.

Dosya dışındaki yazıların yanı sıra, geçen sayımızda Bauhaus Okulu'nun kuruluşunun 100. Yılı olması dolayısıyla hazırladığımız kapsamın devamı niteliğindeki katkıları, Bauhaus hareketine ilişkin farklı irdelemeleri de bu sayımızda okuyabilirsiniz.

Ayrıca Yayın Kurulu olarak, İstanbul'un gündemdeki en önemli başlıklarından olan liman alanlarındaki dönüşüm projelerini (Galata Port, Haliç, Haydarpaşa vb) yeni gelişmeleriyle tartışmayı, yerel yönetimlerin konuya dair paylaşımlarını ve değerlendirmelerini aktarabilmeyi önemli bularak, gelecek sayımızda İstanbul'un bu kritik başlığına dair bir araştırmaya yer vermeyi de planlıyoruz. Amacımız, farklı alanlardan ve bakış açılarından gelen katkılarla konuyu gündemde tutmak. Paylaşmak istediğiniz bilgi ve önerileriniz, birikimleriniz varsa bu gündemimize katkılarınızı dileriz.

Son olarak, yayınımız için kıymetli vakitlerini ayıran, emek veren tüm yazarlarımıza, yorumlarıyla katılan Danışma Kurulu üyelerimize ve siz değerli okuyucularımıza Yayın Kurulumuz adına tekrar içten teşekkürlerimi sunuyor tüm meslektaşlarımın Dünya Mimarlık Gününü kutluyorum.

Saygılarımla,

Deniz İncedayı

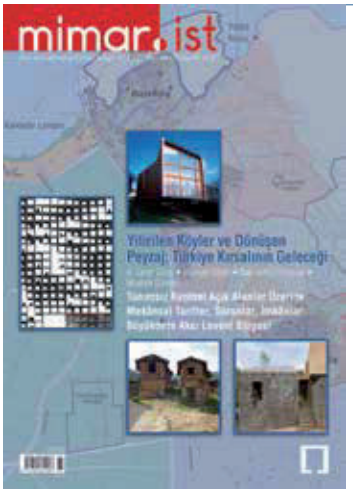

Mimar.ist Eylül 2019/3
ISSN 1302-8219

4 HABER / ETKİNLİK

Kent Düşleri Atölyeleri XIV Sona Erdi / *Öncül Kırlangıç*....4
Harvard Üniversitesi, Graduate School of Design'dan Haklı Bir İsyan: "Convergence" / *Meral Ekincioğlu*....5

8 KÜTÜPHANE

Kentin Suretleri: Mekân ve Görsel Politika / *Aslıhan Günhan*....8
Sanatın İktidarı / *H. Sinan Omacan*....10
Ters Köşe Ekoloji / *Enise Burcu Derinboğaz*....12
Tasarım Stüdyosu; Kentsel Tasarım Süreci....13
Duran Her Şey Hareket Ediyor....13

14 GÖRÜŞ

Dönüştürülmesi Olanaksız "Yeni Bir İstanbul" İnşa Etmek Kentsel Dönüşüm Pratiğimiz ve İstanbul'a Kronolojik Olarak Hızlı Bir Bakış / *İbrahim Alp - Jülide Alp*....14

17 TASARIM

İDGSA'dan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ne Endüstri Ürünleri Tasarımı Disiplininde Bauhaus Etkileri / *Meltem Özkaraman Şen*....17

25 EKOLOJİ

Küresel Sürdürülebilir Mimarlık Ödülleri 2019 / *Derleyen: Deniz İncedayı*....25

29 DOSYA: YİTİRİLEN KÖYLER VE DÖNÜŞEN PEYZAJ: TÜRKİYE KIRSALININ GELECEĞİ

Tarihi Kırsal Peyzaj Kavramının Getirdiği Yeni Açılımlar / *A. Ceren Güler*....30
Kırsal Alanların Değişimi ve Kırsal Planlama Çerçevesinde Bir Değerlendirme / *Hürriyet Öğdül*....41
Kalmayan Köylü ve Yok Olan Küçük Çiftçi ile Ülkemizde Tarımsal Üretim Artırılarak Kırsal Kalkınma Başarılabilir mi? / *Baki Remzi Suiçmez*....50
Tarımda Gerileme ve Köy Mekânına Yansıması / *Mustafa Sönmez*....63

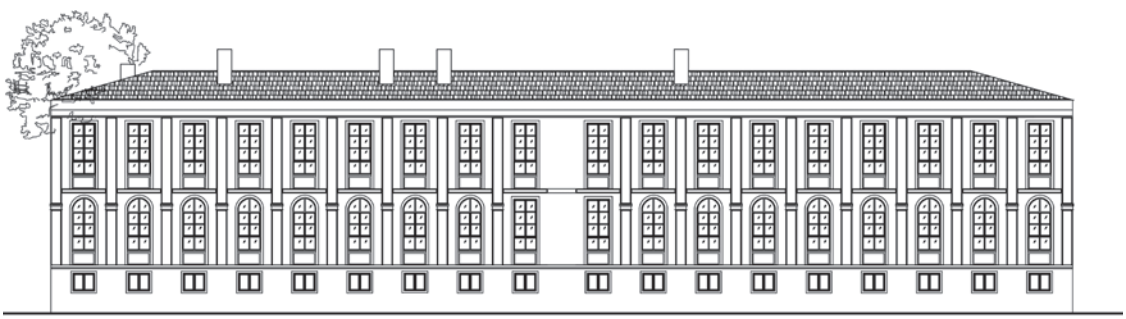

73 İNCELEME

İstanbul Avcılar İlçesi Marmara Sahilinde Bir Dönemin İki Tanığı: Motel Baler ve İETT Kampı / *Gül Yücel - Ayşegül Laçin* 73

Güney İspanya'dan İstanbul'a Uzun Bir Yolculuğun Beş Asırlık Durağı Hasköy'deki Abudara Sinagogu / *Mine Esmer - Muhammed Cihad Kına* 79

89 KENT

Tanımsız Kentsel Açık Alanlar Üzerine Mekânsal Tarifler, Sorunlar, İmkânlar: Büyükdere Aksı Levent Bölgesi / *Neslinur Hızlı Erkılıç - Ayşen Ciravoğlu* 89

101 EĞİTİM

DTGSYO + MÜGSF = BELLEK *Bauhaus'un 100. Kuruluş Yılında, Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu ve Marmara Güzel Sanatlar Fakültesi'ne İnsan, Eğitim, Mekân Bağlamında Bakış* / *İnci Deniz Ilgın* 101

Mimarlık Eğitiminde UNESCO-UIA Validasyonunun Önemi: Türkiye'de Bir İlk Olarak MSGSÜ Mimarlık Eğitimi Validasyonu (II) / *Demet Binan - Nazire Papatya Seçkin* 107

112 ÇİZGİ

Behiç Ak 112

Tanımsız Kentsel Açık Alanlar Üzerine Mekânsal Tarifler, Sorunlar, İmkânlar: Büyükdere Aksı Levent Bölgesi

Neslinur Hızlı Erkılıç - Ayşen Ciravoğlu

> "Boşluk, yerine getirilmemiş vaat ve sınırsız fırsatın alanıdır."
> Hans van Dijk, 1996

Geniş bir otoyol boyunca uzanan boş çimenlik alanlar, etrafı tellerle örülü yeni bir yapılaşma için bekleyen boş arsalar, karanlık dar sokaklar, yıkık bir yapının kalıntılarını içeren metruk bir arazi, kullanılmayan park alanları, köşeleri kavisli geniş kaldırımlar veya konutların ihmal edilen arka bahçeleri… Bu metin* bakımsız, boş, düzensiz, sahipsiz, karanlık, terk edilmiş, metruk vb çeşitli olumsuz çağrışımlarla adlandırılan 'tanımsız kentsel açık alanlar'ı anlama ve potansiyellerini keşfetme üzerinedir. Kentteki boş alanların bir tipi olarak gelişen ve 'müphemliği' ile tanınan bu alanlar, herhangi bir işlevin yüklenmediği tasarlanmamış alanlar olabildikleri gibi, yetersiz derecede tasarlanan veya var olan fonksiyonunu yitirmiş, uzun süredir veya geçici olarak kullanılmayan alanlar olabilmektedir. Çeşitli sebeplerle tanımsız kalmış olan bu alanların kentsel yaşama katılabilme olanaklarını araştırmanın, içinde bulunduğumuz dönemin çetrefil kentsel sorunları nedeniyle, giderek daha da yaşamsal hale geldiği söylenebilir.

Tanımsız kentsel açık alanlara nasıl bir yaklaşımda bulunulması gerektiği bu alanların birbirinden farklı tarihsel değerleri ve mevcut niteliklerine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu durum her kent özelinde çeşitlenen kentsel müdahale yaklaşımlarını araştırmayı gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, bu araştırmanın, tanımsız kentsel açık alanların kentsel dokudaki ayırt edici niteliklerini bulmaya odaklanan tanımlayıcı ve yorumlayıcı bir çalışma olması hedeflenmiştir. Çalışmadaki amaç, kavramları mekânsal açıdan analiz ederek barındırdıkları problemler ve potansiyellerin deşifre edilmesi ve bu alanların kentlerimize yeniden katılmasında etkin kriterlerin belirlenmesidir.

Çalışma alanı olarak İstanbul'un bir dönem periferisinde yer alan, 1950'li yıllarla birlikte Şişli-Mecidiyeköy'den itibaren kentin kuzey yerleşimlerine doğru lineer olarak ilerlediği Büyükdere Caddesi aksı üzerinde yer alan Levent Bölgesi seçilmiştir. Aksın bir tarafında, 1950'li yıllarda tarımsal arazi üzerine kurulan ilk planlı toplu konut projesi yer alırken, diğer tarafında terk edilmiş sanayi alanlarından kalan arazide Levent'in 'prestij alanı' adını almasını sağlayan yüksek yoğunluklu iş merkezleri yer almaktadır. Alanın seçiminde, Büyükdere Caddesi ile ayrılan bu iki farklı dokuda gözlemlenen farklı yerleşim modelleri, sektörel boşalmalar ve yerlerine gelen yeni işlevlerle birlikte oluşan birbirine eklemlenen işlev çeşitliliğinin varlığı etken olmuştur. Çalışma sonucunda, farklı dönem ve kentsel örüntüleri yansıtan bu iki ayrı bölgedeki işlevsel çeşitliliklere hizmet eden tanımsız kentsel açık alanlar, onları etkileyen faktör ve belirleyen ayırt edici nitelikleri üzerinden bu alanları tanımak, sorunlarını ve niteliklerini kavramak ve potansiyellerini ortaya çıkarmak adına üç aşamalı bir kurgu ile kavramsallaştırılmaya çalışılmıştır.

Kentin Gizil Varlıkları: Tanımsız Kentsel Açık Alanlar

Metinde genel bir başlıkla 'tanımsız' kentsel açık alanlar olarak ele alınan bu alanlar, birbirinden farklı oluşumlar ve değişimlerin bir ürünü veya uzantısı olarak oluşmakta, çeşitli karakteristik özellikler göstermektedir. Bu gibi alanları tanımlayan, birbirlerini kapsayan, benzeşen kavramlar üzerine yapılan kapsamlı bir literatür araştırması, çeşitli araştırmacılar tarafından literatüre dahil edilen birbirinden farklı yetmişin üzerinde terimin varlığını göstermektedir. Tarihsel süreç içerisinde terimlerin tanımlamalarında kullanılan "arada, artakalan, kayıp, boş, açık, sahipsiz, işlenmemiş, terk edilmiş, metruk, müphem" gibi ifadeler ve sözü edilen mekânların kavramsallaştırılması ile ilgili sorunsallaşmış bir durum söz konusudur. Farklı yorumlamalarla tekrar ele alınan, çeşitlenen, benzeşen ve ayrışan kavramların içinde yer aldığı bu terimler dizininin çeşitli kaynaklarda tek bir başlık altında sunulması, birbirinin türevi olarak yansıtılması, kavramların kullanımlarını ve yorumlanmalarını zorlaştırmaktadır. Dahası birbirinden farklı özelliklere sahip olan, kentteki terk edilmiş bir endüstri bölgesi, karanlık ara sokaklar, park yerleri, kullanılmayan arka bahçeler gibi alanların 'belirsiz-arada mekânlar' gibi tek bir baş-

lık altında ve genel olarak olumsuz yönleriyle ifade edilmesi, bu alanların kentler için muhtemel bir olasılıklar mekânları iken gözden kaçırılan mekânlar olmalarına neden olabilmektedir.

1950-80 aralığında literatüre katılan artakalan mekân (*space left over*) (Anonim, 1951), sınır vakumları (*border vacuums*) (Jacobs, 2009), boş arazi (*vacant land*) (Niedercorn ve Hearle, 1964), metruk arazi (*derelict land*) (Oxenham, 1966), boş manzara (*zero panorama*) (Smithson, 1967), planlamadan artakalan mekân (SLOAP) (Ginsburg, 1973), kentsel bataklıklar (*urban sinks*) (Clay, 1980), atık araziler (*wastelands*) (Gemmell, 1977), ölü mekânlar (*dead space*) (Coleman, 1982), insanın çevresiyle olan ilişkisini ve kamusal yaşamını zedeleyen, kentte görünen ve görünmeyen pek çok bağlantının koptuğu noktalar olarak görülürken yakın dönemde tanımsız kentsel açık alanlar üzerine geliştirilen yeni kuramsal yaklaşımlar, bu alanlardan büyük bir kısmının kamusal mekânların yeniden beden bulduğu mekânlar olarak ortaya çıktığını ve beraberinde kente yeni fırsatlar sunduğunu göstermektedir. Örneğin artakalan mekân kavramı,[1] rasyonalist kent planlamasına ve modernizmin konvansiyonel form ve sınırlarına getirilen eleştirilerin etken bir öğesi iken, zamanla günümüz kentlerinde kamusal yaşamı, serbestliği, sınırsızlığı ve hareketliliği çağrıştıran olasılıklar mekânına evrilmiştir. Yakın dönemlerde literatüre katılan bulunan mekân (*found space*) (Rivlin ve Windsor, 1986), müphem alan (*terrain vague*) (Sola Morales, 1995), garip mekân (*awkward space*) (Sucher, 1995), artık mekân (*residual space*) (Winterbottom, 2000), belirsiz mekân (*indeterminate space*) (Groth ve Corjin, 2005), gevşek mekân (*loose space*) (Franck ve Stevens, 2006), gözenekli mekân (*porous space*) (Stavrides, 2007), açık-uçlu mekân (*open-ended space*) (Fernando, 2007), kentin ara yerleri (*urban interstices*) (Tonnelat, 2008) kavramlarını ifade eden kuramcıların bu alanlara ilişkin yaklaşımlarına bakıldığında, tanımsız kentsel açık alanlara ilişkin kavramlara farklı bir boyut kazandıran, beraberinde kullanılan "çok anlamlılık, kamusal olanaklar, özgürlük, hareket, deneyime açıklık, heterojen yapı, alternatif yaşam modeli, farklı mekânsal pratikler, sosyal etkileşim" gibi anahtar kelimeler, olumsuz söylemlerin yerini olumlu çağrışımlara bıraktığını göstermekte ve bu potansiyeli açığa çıkarmaya yönelik yaklaşımlar, kavramın gizil varlığına işaret etmektedir. Mekân tartışmalarını zenginleştiren bu kavramsal çelişkilerin ortaklıklarını ve zıtlıklarını irdelemek, ayırt edici özelliklerini tespit etmek ve çeşitli sınıflamalar yapmak kavramların evrildiği yeri, anlamını ve sahip olduğu kentsel dinamikleri görebilmek adına önemlidir. Böylece tanımsız kentsel açık alanların kamusal yaşamın bir parçası olarak yeniden yorumlanabileceği gerçeği, potansiyel olarak alternatif bir mekânsallığa dönüşmesi ve hangi kentsel dinamikler rehberliğinde bu noktaya taşındığı görülebilecektir.

Tanımsız Kentsel Açık Alanları Tanımlamak

Kentte var olan bir 'boşluğu' tanımlamak, ortaya çıktığı sebep ve ortam ile onu tarif edecek çeşitli niteliklerin –geçmişteki yeri, gelecekteki öngörülen durumu ve mevcut kullanımının görünen ve görünmeyen dinamiklerinin– kapsamlı bir analizi mümkündür. Tanımsız açık alanlara nasıl yaklaşmak gerektiği bu bağlamda yerin kültürel bağlamından ayrı düşünülmemelidir. Farklı oluşum ve karakterdeki alanlara uygulanacak müdahaleler, her coğrafya özelinde farklı iyileştirme ve dönüştürme stratejileri içerebilmektedir. Bu bağlamda kavramlar farklı araştırmacılar tarafından genel başlıklarla fiziksel, mekânsal, kullanım nitelikleri bağlamında irdelenmiş, belirli ortak özellikleri üzerinden kategorize edilmiştir. Literatürde boş arazi (*vacant land*), boş kentsel arazi (*vacant urban land*), bulunan mekân (*found space*), artık mekân (*residual space*), atıl kentsel boşluklar kavramlarına ilişkin tipoloji çalışmalarına rastlanmıştır (*Tablo 1*). Ülke veya kentler özelinde değerlendirme kriterleri ve dolayısıyla tipler değişkenlik göstermektedir. Bu yolla kavramsallaştırılan terimler, aynı zamanda kentte hangi alanları kapsıyor ve nasıl çeşitleniyor oldukları üzerinden çeşitli araştırmacılar tarafından yeniden yorumlanmıştır. Örneğin Northam (1971), Amerika kentleri özelinde yaptığı çalışmada artık arazi parçaları, inşa edilemez araziler, kurumsal rezerv alanlar, spekülasyona bağlı araziler ve kurumsal yedek araziler olarak beş kategoriye ayırdığı boş arazileri, özellikle arazi kullanım modelleri, emlak piyasası ve fiziksel etmenler gibi çeşitli kentsel durumlardan etkilenmeleri, kamu veya özel mülke ait olması durumundan ötürü "mülkiyet" ve "gelişebilirlik" olarak iki belirgin faktör üzerinden ele almıştır. Bu faktörler altında Northam boş arazileri değerlendirirken boyut, biçim, konum ve mülkiyet durumları üzerinden irdelemeler sunmuştur. 1973'teki petrol krizinin yol açtığı ekonomik durgunluk döneminde hızla artış gösteren ve 1970'lerin ortasında metropol kentlerdeki arazilerin ortalama olarak yüzde beşini oluşturan boş arazilerin niteliği ve miktarının İngiliz kentlerinde yarattığı sorunsal üzerine araştırmalar sunan Burrow (1978), bu alanları değerlendirirken Northam'ın

kriterlerine ek olarak boş arazilerin fiziksel görünümlerini vurgulayan bir kategori sunmuştur. Kentin içinde ve çeperindeki terk edilmiş, tahrip edilmiş ve ihmal edilmiş fiziksel görünüme sahip alanları özellikle önceki kullanımlarını belirterek birbirinden ayırmıştır. Genellikle çeperlerde meydana gelen boş arazilerin yanı sıra kent içinde gözlemlenen ve çoğunlukla ulaşım ağlarının ve kentsel projelerin sebep olduğu artık mekânların kentte yarattığı sorunlar üzerine literatürde farklı kentler özelinde farklı yaklaşımlar görmek mümkündür. Winterbottom, Amerika'nın Seattle kentinde artık mekânların kentte yarattığı sorunların giderilmesi için bu alanların yeniden keşfedilmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Kentteki park alanlarının azalması ile kentlinin 'kendiliğinden oluşan etkileşim/karşılaşma mekânlarına' ihtiyaç duyduğunu ve yeniden uyarlanabilir açık alan kullanımları ile uygun ve anlık fırsatlar sunan artık alanların bir çözüm önerisi olarak gelişebileceğini belirten Winterbottom (2000), artık mekânları konum, biçim, kullanım nitelikleri ve kullanım süresi kriterleri üzerinden, hareket güzergâhlarına yakın tanımlanan yok-mekânlar, programlanmamış artakalan mekânlar ve geçici olarak kullanılmayan çift kullanımlı mekânlar olarak üç çeşitte ele almıştır. Alanyalı (2003) ise, Ankara kenti özelinde, oluşum sebepleri, fiziksel ve kullanım niteliklerine

Tablo 1. Tanımsız kentsel açık alanlara ilişkin ayırt edici özelliklerin belirlenmesi ve kategorizasyon çalışmaları (Northam, 1971; Burrow, 1978; Rivlin ve Windsor, 1986; Winterbottom, 2000; Alanyalı, 2003; Villagomez, 2010; Khalil ve Eissa, 2013; Çelik, Doğrusoy ve Zengel, 2015 kaynaklarından faydalanılarak yazarlar tarafından hazırlanmıştır.)

Kavram Teorisyen, Yıl, Ülke/Kent	Değerlendirme Kriterleri (Ayırt edici nitelikler)	Kategoriler
Boş arazi (Vacant land) Ray Northam, 1971 Amerika kentleri	Boyut Biçim Konum Mülkiyet	1. Artık arazi parçaları (*remnant parcel*) 2. İnşa edilemez araziler (*unbuildable*) 3. Kurumsal rezerv araziler (*corporate reserve*) 4. Spekülasyona bağlı araziler (*held for speculation*) 5. Kurumsal yedek araziler (*institutional reserve*)
Boş kentsel araziler (Vacant urban land) John Burrow, 1978 İngiliz kentleri	Konum Önceki kullanım Mülkiyet Boyut Fiziksel görünüm	1. Fiziksel olarak sahipsiz/terk edilmiş (*derelict*) ve kusurlu/bozulmuş görünen alanlar (önceki kullanım: Maden çıkarma ve kamu hizmet kurumları; ulaşım gibi) 2. Fiziksel olarak yıkım alanı gibi görünen alanlar (önceki kullanım: Konut veya sanayi) 3. Fiziksel olarak ihmal edilmiş görünen boş araziler (tarım veya bayır, bataklık gibi önceki kullanımı olmayan alanlar)
Bulunan mekân (Found space) Leanne G. Rivlin ve A. Windsor, 1986 Amerika, New York (Brooklyn ve Mannathan)	1. Fiziksel nitelikler: -Konum, çevreyle bağlantılar-ilişkiler -Boyut/ölçek, biçim/topografya, materyaller, bitki örtüsü, strüktürler 2. Kullanım nitelikleri: -Artık mekân olmadan önceki aktiviteler -Kentin mevcut bir bileşeni olarak değerini belirleyen aktiviteler 3. Kullanım süresi	1. Büyük kamu binalarının önündeki merdivenler 2. Tüneme yerleri (*perching places*); birini beklerken oyalanılan, vakit geçirilen yerler; kilise önü, hastane binası önü, heykellerin yanları vb. 3. Taşan yerler (*spillover places*); binanın içinde ve dışında insanların olduğu alanlar; bir binaya bitişik olan kaldırımlardaki kullanımlar (satıcılar vs); ilkokul binasının oyun alanında kurulan hafta sonu bitpazarı; parkın cadde sınırındaki kenarlığı boyunca kurulan el sanatları sergisi.
Artık mekân (Residual Space) Daniel Winterbottom, 2000 Amerika, Seattle	Konum Biçim Kullanım nitelikleri Kullanım süresi	1. Yok-mekân (*non-space*); genel olarak hareket güzergâhlarına yakın alanlar 2. Artık (*leftover*) mekân; programlanmamış alanlar 3. Çift kullanımlı mekân (*dual-use*); belli dönemlerde geçici süreliğine artık alanlar
Artık mekân (Leftover space) Ela Alanyalı Aral, 2003 Türkiye, Ankara	Mekânların oluşum sebepleri Fiziksel nitelikler Kullanım nitelikleri	1. İnşa edilemez alanlar; bataklık, dik eğimli yerler vs 2. Terk edilmiş bölgeler; terk edilmiş endüstri bölgeleri, demiryolu istasyonları, tersaneler vb 3. Boş arsalar; mülkiyet problemleri, yeniden inşa sürecinde ertelemeler sebebiyle boş parseller 4. Ara mekânlar; binaların ön, arka, yanlarındaki mekânlar 5. Yan mekânlar (*sub-spaces*); sirkülasyon arterlerinin yanı, altı, üstü, arasında kalan, yaya-araç yolu, altgeçitler vb 6. İhmal edilen kamusal park ve meydanlar 7. Tümülüs; Frig dönemi yapay mezarlık içeren tepeler
Artık mekân (Residual Space) Erick Villagomez, 2010 Kuzey Amerika Kentleri	(Yapı adası bazında irdeleme) Oluşum sebepleri Potansiyel kullanımları	1. Yıkım sonrası oluşan ara mekânlar (*spaces between*) 2. Yeterince kullanılmayan Çatılar (*rooftops*) 3. Kent sistemlerinin kesiştiği (genel olarak asimetrik-üçgen formda) arazi parçaları (*wedges*) 4. Yapı çevrelerinde geniş, Boş mekânlar (*void spaces*) 5. Eski kentsel dokuda yeni yerleşmelerin oluşturduğu ara bölgeler (*spaces around*) 6. İhtiyaç fazlası altyapı (*redundant infrastructure*) 7. Büyük altyapı (büyük otoban, yollar) (*oversized infrastructure*) 8. Yapı altı - ulaşım hattı altı mekânlar (*spaces below*)
Artık mekân (Residual Space) Marwa Hassan Khalil ve Doha Mohamed Eissa, 2013 Kahire, Mısır	1. Fiziksel nitelikler; erişilebilirlik, güvenlik düzeyi, görünürlük, alan sınırları, topografya, biçim bütünlüğü, büyüklük, konum, komşu işlevler, yoğun ulaşım rotalarına yakınlık 2. Kullanım nitelikleri; yeterince kullanılmamış, imkân dahilinde işletilebilir, terk edilmiş, sahiplenilmiş, eskimiş-metruk, kâr etmeyen 3. Mekânsal nitelikleri; gizli, kirlenmiş, şeklen bozulmuş, tanımsız sınırlar, belli olmayan ve flu, sınırsız, plansız, yeniden tasarlanması gerekli	1. Yetersiz düzeyde tasarlanan, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamayan açık kamusal alanlar; terk edilmiş park ve bahçeler 2. Enformel alanlardaki rastgele büyümelerle ve eski yapıların yıkımıyla oluşan alanlar 3. Köprü ve otoyolların alt-üst-yanlarında oluşan mekânlar; refüjler, köprü altı mekânları
Atıl Kentsel Boşluklar Merve Çelik, İlknur Türkseven Doğrusoy, Rengin Zengel, 2015 Türkiye, İzmir	Planlama sürecinde açığa çıkan problemler Oluşma nedenleri	1. Yeni yerleşim ve dönüşüm alanları sonucu oluşan atıl alanlar 2. Ulaşım ağı problemlerinin yarattığı atıl alanlar 3. Rant kaygısı ve yıkımlar sebebiyle oluşan atıl alanlar 4. İşlevsel eskime nedeniyle oluşan atıl alanlar 5. Plan değişiklikleri nedeniyle oluşan atıl alanlar

Resim 1. a) Levent Mahallesi Projesi (1952'de 1. Levent, 1954'te 2. Levent, 1957'de 3. Levent, 1969'da 4. Levent kısımları inşa edilmiştir.) (Emlak Kredi Arşivi); b) Levent'te ilk yerleşim, 1950'ler (Aru ve Gorbon, 1952).

göre incelediği artık mekânları, inşa edilemez alanlar, terk edilmiş bölgeler, boş arsalar, ara mekânlar, yan mekânlar, ihmal edilen kamusal nitelikli park ve meydanlar ve tümülüsler olarak yedi farklı biçimde gözlemlemiştir. Benzer bir yaklaşımla, Khalil ve Eissa (2013), Alanyalı'nın kriterlerine ek olarak mekânların belirsiz, plansız, tanımsız ve sınırsız vb mekânsal nitelikleri üzerinden değerlendirdikleri Kahire'nin artık mekânlarını, yetersiz düzeyde tasarlanan, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamayan açık kamusal alanlar, enformel alanlardaki rastgele büyümelerle ve eski yapıların yıkımıyla oluşan alanlar ve köprü-otoyolların alt/üst/yanlarında oluşan mekânlar olarak üç tip örnek üzerinden aktarmışlardır. Bu çalışmaların yanı sıra, tanımsız açık alanları kamusal yaklaşımla ilintili olarak başka bir pencereden ele alan bir yaklaşım olarak Rivlin ve Windsor'ın bulunan mekânlar (*found space*) üzerine yaptıkları çalışma, alanların kentli tarafından kullanımlarının özellikle ne olduğu ve ne kadar sürdüğü üzerine yaptıkları gözlemle şekillenmiştir. Bu kapsamda, Brooklyn ve Mannattan kentlerinde seçilmiş 11 ayrı yere odaklanan çalışmadaki kategorileri, büyük kamu alanlarının önündeki merdivenler, birini beklerken oyalanılan tüneme yerleri (*perching places*) ve bina yüzeyi ile temas halinde olan, binaya ait (veya değil), insanların binadan dışarı taştığı yerler (*spillover places*) olarak tanımlamışlardır.

Tanımsız Kentsel Açık Alanları Okumak: Levent Bölgesi

İstanbul'un sınırlarının kuzeyde Şişli'ye kadar uzandığı dönemlerde, kentin sayfiye alanlarına ulaşımı sağlayan, iki yanı ağaçlıklı dar eski bir kır yolu olan Büyükdere Caddesi, günümüzde görünümü ve nitelikleri farklılaşmış, yüksek yoğunluklu ofis bloklarının, alışveriş merkezlerinin, bankaların çekim merkezi olan bir finans bulvarına dönüşmüştür. İstanbul'un kentleşmesinin tarihsel yolculuğuna şahit olan cadde, birlikte ilerlediği aks boyunca boş tarım arazisi üzerinde zamanla gelişen sanayi, konut, ticaret gibi yeni kentsel işlevlere hizmet eden dokular arasındaki bir planlama aracı ve mekânsal bir üreteç olarak okunduğunda, kentin ticari hareketliliği, yerleşim birimleri, ulaşımı ve siyasi gelişmelerinin öncesine ve akıbetine dair çıkarımlar yapabileceğimiz önemli bir kent bileşenidir. Günümüzde dört ayrı belediyenin (Beşiktaş, Şişli, Kâğıthane ve Sarıyer) sınırını oluşturan ve farklı imar planları sonucunda gelişen Büyükdere Caddesinin (Cengiz, 1995) büyük ölçekli alışveriş merkezleri ve iş merkezleri ile yarattığı bağlam sebebiyle bulunduğu bölgede alçak, bahçeli bir yapı stilinin değil, yüksek katlı yapıların uygulanıldığı düşünülmektedir (URL 1). Bunun yanında özellikle Levent bölgesinde caddenin çevresiyle mekânsal bir bütünlük kurmuyor oluşu, altyapı ve otopark yetersizliği, iş merkezlerine ait servislerin iş çıkışı saatlerinde kentin bütününe etki eden trafik sorunu, caddenin kentsel ve mimari platformlarda sıkça yer verilen sorunlarıdır.

1950'li yıllar itibariyle kentin kuzey yerleşimlere doğru ilerlediği Büyükdere asfaltının, bir tür bölgeleme (*zoning*) uygulaması sonucu, doğusu konut yerleşimlerine, batısı sanayiye ayrılmış, sanayi alanları beraberinde gecekondu yerleşmelerini getirmiştir (Tümertekin, 1997). 1950'lerde kentin çeperinde yer alan, Emlak Kredi Bankası tarafından satın alınan "Levend Çiftliği" üzerinde kurulan ilk yerleşim ve kentin Boğaziçi doğrultusunda yayılışının öncü adımları olarak görebileceğimiz Levent Mahallesi Projesi (*Resim 1a, b*), dört ayrı kısımdan oluşan Cumhuriyet döneminin modern kent yaşamını yansıtan önemli örneklerden biridir. Boğaz yolu üzerine Leventlerin talim yaptığı 150 Ha'lık kırsal arazi üzerinde inşa edilen 1. Levent projesinin yerleşim planı Kemal Ahmet Arû ve Rebii Gorbon tarafından tasarlanmıştır. Yapıldığı dönem kentin dışında ve ıssız bir alanda oluşundan ötürü "buraya kimse gitmez, buradan ev alınmaz" şeklinde halk tarafından eleştirilen 1.

Levent projesi, bahçe-şehir modeliyle inşa edilen Raymond Unwin ve Barry Parker tarafından tasarlanan Letchworth yerleşimine benzeyen yeşil meydanlar etrafında dizili evlerden ilham alınarak oluşturulmuştur (Aru, 1995). Dönemin şehircilik esaslarına göre parsellenen Levent Mahallesi, tek ve çift katlı farklı tipte 391 evle inşa edilmiş, kamusal ihtiyaçlar için mahallede çarşı, sinema, meydan düşünülmüştür (Aru ve Gorbon, 1952).

1980'li yıllarda terk edilmiş sanayi alanları yerine gelen iş merkezleri ile kentin merkezi iş alanı haline gelen Levent-Maslak aksı, gökdelenler ile dolmaya başladıktan sonra, diğer kompleks yapıların ve alışveriş merkezlerinin açılması ile ortaya çıkan yoğunluk, çevrede giderek artan büro destek hizmetleri, küçük boy ticari firmalar, kafe ve barlar, restoran ve gece kulüpleri, anaokulları ve bunlara hizmet eden arabalar az yoğunluklu Levent mahallesine doğru yayılmaya başlamıştır. Tarihsel gelişme içerisinde bu durumun bir getirisi olarak, Levent evlerinin normal konut statüsünden kira bedelleri artan yerleşimlere dönüşmesini, Karabey (2012), "gökdelenlerin kılcal uzantıları olan mini plazalar" şeklinde yorumlamıştır.

İstanbul kentinin, merkezde meydana gelen dönüşümlerin yanında, çeperde süregelen kentsel hareketliliği ile sahip olduğu kentsel boşluklar farklı biçim ve niteliklerle artış göstermektedir. Kentin dışına doğru hızla yayılmanın etkisiyle tahrip edilen ormanlık alanlar, terk edilmiş sanayi alanları, boş depolar, geniş otopark alanları vb büyük kullanılmayan alanlar, tanımsız kentsel açık alanlar başlığı altında ele alınabilmektedir. Fakat bu çalışma kapsamında, genellikle kentin çeperlerinde dikkat çeken bu örneklerin ötesinde, kentin merkezine odaklanan, planlı ve plansız yerleşmelerin yan yana geldiği dokularla oluşan mekânsal örüntülerde gündelik yaşamın içinde unutulan veya gözden kaçırılan mekânların kamusal yaşama dahil edilmesinde taşıdıkları problem ve potansiyellerin gözlemlenebileceği düşüncesiyle Büyükdere aksı Levent bölgesi seçilmiştir. Alan çalışması olarak seçilen bölge- farklı işlevlerin yan yana eklemlendiği iki dokuyu, 1950'lerde inşa edilen bahçe-şehir ideolojisi üzerinden tasarlanan konutları içine alan, Levent Mahallesi ve caddenin diğer tarafında yer alan yüksek katlı iş merkezleri ve alışveriş merkezlerinin yer aldığı dokuları kapsamaktadır (*Resim 2a*).

Levent bölgesindeki tanımsız kentsel açık alanları tanımak, sorunlarını ve niteliklerini kavramak ve kente katılma olanaklarını göstermek adına izlenen yöntem şöyle açıklanabilir: Öncelikle seçili bölge üzerinde literatürde gözlemlenen kavramların özelliklerini taşıyan tanımsız kentsel açık alanlar işaretlenmiş (*Resim 2b*) ve alanlara ilişkin ayırt edici değişkenler listelenmiştir. Nitel bir araştırma yaklaşımı benimsenen alan çalışmasında veri toplama araçları olarak seçili bölgelere ilişkin tarihsel bilgi, fotoğraflar ve haritalar incelenirken, Haziran-Ağustos 2018 tarihleri aralığında, gece ve gündüz saatleri olmak üzere alanlar gözlemlenmiştir. Gözlem sonucunda, fiziksel, kullanıma ilişkin ve sosyokültürel niteliklerini açıklayan kodlarla yüklü tüm bilgiler sistematik bir süzgeçten geçirilerek, alanların birbirlerinden ayrışmalarına etken olan faktör ve ayırt edici nitelikler belirlenmiştir. Bu sınıflama çalışmasına belirli zaman kesitlerini dahil eden okumalar, haritalama çalışmaları ve güncel fotoğraflar eklenmiş, birbirinden farklı başlıklar altında ayrışan alanlar, kente kattıkları problem ve potansiyel değerler üzerinden yazarların öne sürdüğü kapsayıcı tanımlamalar ve temsili örneklerle sunulmuştur.

Resim 2. a) Çalışma alanı sınırları; Levent bölgesi; b) Çalışma alanı sınırları içinde saptanan tanımsız kentsel açık alanlar.

Tablo 2. Tanımsız kentsel açık alanları anlamak için kullanılan altlık; fiziksel, kullanım, sosyo-kültürel özellikler.

	Faktörler	Ayırt Edici Nitelikler
Sosyokültürel Özellikler		Oluşum sebepleri (kentsel ve mekânsal açıdan) Ortaya çıktığı dönemdeki toplumsal ve siyasal konjonktürün etkisi Tarihsel değer, sembolik değer taşıması Güvenlik düzeyi
Fiziksel Özellikler	Morfoloji	Biçim Sınırlarının tanımlı/sız oluşu Büyüklük Topografik durum Alanın içerisinde yapı/kalıntı olma/ma/sı Bitki örtüsü varlığı
	Konum	Komşu kullanımlar (yapı, boşluk, yeşil alan, altyapı öğesi) Erişilebilirlik Ulaşım ağlarına yakınlık
Kullanım Özellikleri	Kullanımlar	Önceki kullanım Mevcut bir işlevin olma/ma/sı (terk edilmiş, eski-metruk vb) Mevcut işlevin dışındaki kullanım (enformel, katılım yoluyla vb) Gelecek için planlanan bir kullanım önerisi olma/ma/sı Altyapısal kullanımlar
	Mülkiyet	Kamu Özel mülk Mülkiyet belirsizliği olması
	Kullanıcı	Mülk sahibi/kiracı (yasal kullanımlar) Alanı sahiplenenler (enformel kullanımlar)
	Kullanım süresi	Geçici süreliğine kullanılmayan alanlar Uzun süredir kullanılmayan alanlar

Resim 3. Planlama (1) ve yönetimsel (2) sebeplerle oluşan tanımsız kentsel açık alanlar.

Resim 4. 4. Levent Etabı Yerleşim Planında kamusal açık alan olarak bırakılan alanlar.

Tanımsız açık alanların fiziksel, kullanım, sosyokültürel özellikleri bağlamında belirlenen faktör ve ayırt edici nitelikler üzerinden yapılan incelemede, o*luşum sebepleri, morfoloji (biçim, büyüklük), konum (komşu kullanımlar ve ulaşım* ağlarına yakınlık), *kullanımlar (mevcut işlev kullanımı, mevcut işlevin dışında kullanım, gelecek için planlanan kullanım önerisi) başlıkları* üzerinden ortak özellikler gösteren tanımsız kentsel açık alanlar tespit ve tasnif edilmiştir (*Tablo 3*). Bu sınıflandırmalar tanımsız kentsel açık alanların bu dört ana faktör ile ortaya çıktığını gösterirken, Tablo 3'te yer almayan fakat Tablo 2'te sunulan diğer faktör ve nitelikler, alanlara ilişkin fiziksel ve mekânsal betimlemeleri yapabilmek açısından önem taşımaktadır. Metnin ilerleyen kısımlarında her bir sınıflamaya ilişkin örnekleri paylaşmadan önce Tablo 3 ile ilgili ayrıntılı bir açıklama yapmak faydalı olacaktır.

Tablo 3. Saptanan tanımsız kentsel açık alanların analizi ve ortaklıklarına göre sınıflandırılması.

				Oluşum sebepleri
Tanımsız Kentsel Açık Alanların Tespit Edilen Ortak Özelliklerine Göre Sınıflamalar	Morfoloji	Biçim	• Planlama artığı alanlar • Tanımlı bir geometriyi tarif etmeyen herhangi bir işlev yüklen(e)meyen alanlar	Planlama/tasarım kararları sonucu oluşumlar
		Büyüklük	• Ekonomik açıdan değerli boş araziler	Yönetimsel sürece ilişkin problemler
	Konum	Komşu kullanımlar	• Altyapı tesislerinin çevresi (enerji üretim, dağıtım, sulama alanları, trafo alanları vb) • Şirket ve kurumların (alışveriş merkezleri, konut ve ofis kompleksleri, elçilik veya konsolosluk binaları vb) etrafında güvenlik sebebiyle bariyerlerle kapatılmış kullanılmayan alanlar veya aşamalı-kontrollü kullanılan alanlar • Askeri güvenlik bölgesi sebebiyle yapılanması kısmi alanlar	Planlama kararlarındaki yetersizlikler ve yönetimsel sürece ilişkin problemler
		Ulaşım ağlarına yakınlık	• Ulaşım arterlerinin etrafında kalan alanlar (altgeçitler, yaya yolları, otoyol ve viyadük altları vb)	
	Kullanımlar	Mevcut işlev kullanımı	• Yetersiz derecede kullanılan, kullanılmayan veya kötü kullanılan alanlar • Yetersiz düzeyde tasarlanan kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayamayan alanlar	
		Mevcut işlevin dışında kullanım	• Mevcut plan dışında işlev getirilen alanlar	Yönetimsel sürece ilişkin problemler
		Gelecek için planlanan bir kullanım önerisi	• İşlevi değiştirilen ve askıya alınan projelere ait boş alanlar	

Tablo 3'te belirtilen "oluşum sebepleri" başlığı, diğer belirleyici faktör ve niteliklerin dışında onları kapsayan bir başlık olarak ele alınmıştır. Bunun temel sebebi, tanımsız kentsel açık alanların genel bir bakışla iki temel sebeple –planlama/tasarım kararları sonucu ve yönetim sürecindeki problemler– kentte var olmasıdır.[2] Diğer nitelikler bu iki ana sebebin altında her bir alanı ayrı ayrı incelemek, ayrıştırmak ve daha özellikli tanımlamalar yapmak için aracı olan değerlendirme kriterleri olarak görülebilir.

Çalışma alanı kapsamında, planlama sonucu oluşan tanımsız alanlar, biçim, konum ve kullanım faktörleriyle ayrı sınıflamalar gösterirken, yönetimsel sürece ilişkin problemlerle oluşan tanımsız alanlar morfoloji, konum ve kullanım faktörleri etkisinde çeşitli sınıflamalara tabidir (*Resim 3*).

Oluşum sebepleri, Levent bölgesindeki tanımsız kentsel açık alanların konvansiyonel açık alanlardan nasıl farklılaştığını gösteren öncelikli özellikleri içeren önemli bir başlıktır. Levent Mahallesinde planlama sonrası artakalan mekânlar olarak gelişen mevcutta bakımsız olarak gözlemlediğimiz bahçe, park ve açık alanlar, tasarım kararları sonucu boş bırakılmış alanlardır. Fakat burada şunu belirtmek gerekmektedir. K. A. Arû ve R. Gorbon tarafından döneminin çok ötesinde bir mimari yaklaşımla tasarlanan ve uygulanan Levent Mahallesi projelerindeki açık ve yeşil alanlar, literatürde bahsi geçen bahçe-kent eleştirileri üzerinden 'planlamadan artakalan mekânlar' olarak olumsuz bir yaklaşımla ele alınmamalıdır. Levent Mahallesi özelinde, planlamadan artakalan alanların, Arû'nun 4. Levent projesinde denemek istediği yeni bir planlama yaklaşımının sonucu olduğunu söylemek mümkündür. Yapıların dışında kalan alanları sonra-

dan düşünmek, planlamadan sonraya bırakmak yerine Arû, büyük bir özveriyle kentsel açık alan olarak kente kamusal yeşil alanlar olarak kazandırmak istediği alanları, esnek ve açık plan ilkesini benimseyerek tasarlamıştır (*Resim 4*). Levent konut sitelerinin 1. kısmının yapıldığı dönemden itibaren mekânsal açıdan çok değiştiğini düşünen Arû (1995), yapı adalarının parsel bazında satılması durumunun, her kullanıcının evlerin mimarisini değiştirecek uygulamalar yapmasına sebep olması ve cephelerdeki bozulmalara işaret etmiştir. Buna karşın, 4. Levent'te bu duruma engel olabilmek adına 'binaların bastığı alanın o binanın mülkü olması' fikriyle, ilave yapı hakkının önünü kapatmıştır. Bu yolla tabanın dışına çıkılamayan 4. Levent projesinde Arû şöyle belirtmiştir:

> 4. Levent'te dahiyane fikir geldi aklımıza: binaların bastığı alan o binanın mülküdür. Yani bastığı yerin dışına ilave yapı hakkı yok. Bu suretle tabanın dışına çıkamadılar 4. Levent'te. Bütün boş alanlar, Belediye'nin, Belediye de bir şey yapamadığına göre oraları öyle kaldı." (Aru, 1995)

Bu alanlar bugün kullanıcıların yetersiz veya kötü kullanımı, kent hizmetleri açısından yetersiz düzeyde bakımının yapılması gibi sebeplerle öngördüğü yaklaşımın uzağında kalan artık mekânlara dönüşmüştür. Fakat yine de kentlerimizde sıkça gözlemlenen mekânsal ve toplumsal kopukluklara neden olan kapalı konut yerleşmeleri ve özelleştirilmiş bahçelerin yanında, geçici süreliğine tanımsızlaşan bu alanların, ileride kentin ihtiyacı olduğu noktada başvuracağı potansiyel varlıklar olduğunu söylemek mümkündür.

Biçimlerine Göre Tanımsız Kentsel Açık Alanlar

Çalışma alanında gözlemlenen tanımsız kentsel açık alanların fiziksel açıdan sınırları belirli net bir geometriyi tarif edebildiği gibi büyük çoğunluğunun tanımlanması güç formlarda kentlerimizde var olduğunu söylemek mümkündür (*Resim 5a*). Levent Mahallesinde, planlamadan artakalan mekânlar olarak değerlendirebileceğimiz genellikle dikdörtgen şeklinde geometrik biçimlere sahip ihmal edilen bakımsız bırakılmış park alanlarının yanında, bahçe-kent ideolojisinin genel planlama pratiğinin artığı olarak kentte var olan (*Resim 5b, c*) herhangi bir işleve hizmet edemeyen alanlar ve net bir geometriyi tanımlamayan alanlar gözlemlenmiştir. Büyükdere Caddesinin iş merkezleri bölgesinde ise artakalan alanlar, genel olarak gecekondu bölgesinde Zincirlikuyu mezarlığına bakan sokaklar üzerinde ve evlerin önündeki sahiplenilmiş amorf boşluklar, düzensiz kaldırımlar, yeşil alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (*Resim 5d*). İş merkezleri ile gecekondu bölgesi arasında Büyükdere Caddesine paralel uzanan servis araçları ve devam eden inşaatlar sebebiyle yoğun bir yaya-araç trafiğine sahip olan sokak üzerinde ise, çöp ve atık maddelerin yer aldığı ve sıklıkla otopark kullanımının görüldüğü şerit biçimindeki kentsel parçalar dikkat çekmektedir.

Resim 5. a) Çalışma alanı sınırları içinde farklı biçimlerde saptanan tanımsız kentsel açık alanlar;
b) Levent Mahallesinde bahçeli evler dışında kalan planlama artığı alanlar;
c) İSKİ Depo-Terfi Merkezi ve Levent Çarşısı arasında planlamadan artakalan tanımlı bir geometriyi ifade etmeyen alan olarak gelişen Levent Pazar Çıkmazı;
d) Gecekondu ve iş merkezleri arasında kalan tanımlı bir geometriyi ifade etmeyen herhangi bir işlev yüklenemeyen alanlar.

Resim 6. a) Çalışma alanı sınırları içinde saptanan büyük boyutlardaki tanımsız alanlar; b) Eski İETT Garajı alanı servis saatleri dışında kullanılmayan boş bir alan; c) Merkez Bankası arazisi uzun süredir kullanılmayan boş alan (www.hayal-et.org).

Büyüklüklerine Göre Tanımsız Kentsel Açık Alanlar

Büyükdere Caddesinin üzerinde yer alan geçmişte biri Merkez Bankasına, bir diğeri ise İETT garajı olarak hizmet vermiş halen boş arsalar, işlevleri değiştirilen fakat mülkiyet problemleri sebebiyle ertelenen proje inşaatları sebebiyle uzun süredir beklemede olan, arazi değeri yüksek alanlardır. Ekonomik açıdan taşıdıkları değer nedeniyle çeşitli spekülasyonlara bağlı olarak kente katılmayı bekleyen bu alanlar, kentin hafızasında önemli yer tutmalarına rağmen Levent bölgesindeki kullanıcılar tarafından gözden kaçırılan bölgeler niteliğindedir. İçerisinde 1980'li yıllarda yıkılan eski Squibb İlaç fabrikasına ait kalıntılar da yer alan bugün Merkez Bankası arazisi, etrafı kapatılmış, kent içinde saklı kalmış bir değer olarak uygulanacak projeyi beklemektedir.

Komşu Kullanımlar ve Ulaşım Ağlarına Yakınlıklarına Göre Tanımsız Kentsel Açık Alanlar

İstanbul'un 1960'lar sonrası kuzeye doğru lineer gelişimindeki uygun altyapı ve ulaşım sisteminin oluşmasında kentsel bir omurga görevi gören Büyükdere Caddesi aksı zamanla çevresindeki fonksiyonlara hizmet etmek amacıyla niteliği değişmiş, fiziksel olarak genişlemiş ve bu durum beraberinde yeni kentsel altyapı ihtiyaçlarını getirmiştir. Özellikle 1980 sonrasında, özgün bir mahalle dokusuna sahip olan Levent'in bahçeli evleri, Boğaz köprüleri güzergâhında ve ana ulaşım akslarının arasında kalmasıyla mahallenin mekânsal kimliğinin sürekliliğini tehdit eden hızlı bir değişime girmiş, farklılaşan işlev alanlarının eklemlenmesiyle, bölge teknik altyapı ihtiyacı açısından yetersiz kalmıştır. Karşılanan ihtiyaçlar beraberinde getirdiği yeni yol bağlantıları ve düzenlemelerle gerek Levent Mahallesinde gerek iş merkezlerinin yer aldığı alanda farklı dönemlerde değişik niteliklerde artık mekânlar oluşmasına neden olmuştur. Özellikle Büyükdere Caddesi aksı boyunca ilerleyen 'koruma bandı' olarak adlandırılan büyük boyutlardaki boş yeşil alanlar bunun önemli bir örneğidir. Benzer şekilde, Büyükdere-Levent-Gültepe kavşağında, bölgedeki merkezi iş alanlarına hizmet eden, Levent Mahallesi ile 4. Levent yerleşimleri arasında görsel ve fiziksel bir eşik olan, TEM otoyolu güzergâhında zamanla farklı niteliklerde artık mekânlar oluşmuştur. Her iki yerleşmenin yola bakan kısımlarında gözlemlenen bu mekânsal kopukluklar, köprü altı mekânları, yollar boyunca uzanan refüjler, konut birimlerinin çevrelerinde zamanla oluşan artık mekânlar olarak çeşitlenmektedir (*Resim 7a, b*). Altyapı sistemlerindeki hızlı gelişmeler ve gelişigüzel uygulamalar, caddenin batısında yer alan iş merkezlerinin de tetiklemesiyle cadde üzerinde bütüncül bir tasarım açısından ele alınmayan metro istasyonları girişleri, asansör kuleleri ve altgeçit çevrelerinde oluşan kullanışsız alanların oluşmasına etken olmuştur (*Resim 7c*). Bunun yanı sıra iş merkezleri arasında kalan enerji üretim, sulama ve dağıtım alanlarının yer aldığı alanlar bölge içerisinde atıl durumda yer almakta ve çevresinde de benzer alanların çoğalmasına sebebiyet vermektedir. Ulaşım ağları ve altyapısal tesislerin yanı sıra komşu kullanım olarak dikkate değer alanlar, güvenlik sebebiyle bölgede yer alan şirket veya kurumların (başkonsolosluk binaları, iş merkezi kuleleri gibi) yakınında yer alan bariyerlerle kapatılmış veya aşamalı-kontrollü kullanıma izin veren alanlardır. Bazı alanlar, geçmiş senelerde bölgede gerçekleşen terör saldırıları ve eylemlerin 'olay yeri' olarak incelenen, polis incelemeleri için kullanılan, geçici olarak kapatılan alanlar halini almıştır. Alışveriş merkezlerinin ön ve arka girişlerinde yer alan daha çok tüketim amaçlı tasarlanan

Resim 7. a) Ulaşım ağlarına yakın alanlar (1) ve komşu kullanımlar sebebiyle [altyapı (2), şirket ve kurumların kontrolündeki mekânlar (3), askeri alan (4)] tanımsız kentsel açık alanlar;
b) Büyükdere aksı boyunca ilerleyen koruma kuşakları, refüjler;
c) 4. Levent metro çıkışı ve çevresinde oluşan tanımsız alanlar;
d) Alışveriş merkezleri önündeki aşamalı kontrollü kamusal alanlar.

kamusal alanlar, bu bağlamda sınırlı bir kullanım sağlaması sebebiyle aşamalı ve kontrollü mekânların belirgin örneklerindendir (*Resim 7d*). Alanda tek bir alan üzerinden örneklenen yapılaşması kısmi alan ise, 4. Levent yerleşiminin kuzeyde askeri lojmanlara bakan kısmında yer alan sık ormanın mülkiyet izleri içerisinde tespit edilen kullanılmayan park alanıdır. Büyük alan kullanımı gerektiren veya özel kanunlara tabi bu gibi kamu alanları, yapılaşması kısmi alanlar oldukları için çeperlerinde veya yakın çevrelerinde artakalan alanlar oluşturabilmektedir. Dolayısıyla park alanı işlevini sürdürmemekte, uzun süredir kullanılamamaktadır.

Kullanım Durumuna Göre Tanımsız Kentsel Açık Alanlar

Kullanımlarına göre mevcut işlevinde kullanılan alanlar, mevcut işlevi dışında kullanılan alanlar ve gelecek için planlanan bir kullanım önerisi olarak üç ana başlık üzerinden okuyabileceğimiz tanımsız kentsel açık alanlar, konum, morfoloji ve mülkiyet faktörlerinin etkisiyle birbirinden farklılaşabilmektedir. Kullanımlar üzerinden tanımsızlaştığı saptanan örnekler genel olarak Levent bölgesindeki açık ve yeşil alanlar olmuştur (*Resim 8a, d, e*). Bölgedeki hızlı değişimlerin etkisiyle zaman içinde plan revizyonlarıyla işlevleri değiştirilen Levent Mahallesindeki yeşil alanlar, araç ve trafik yoğunluğu sebebiyle otopark alanlarına dönüştürülmüştür (*Resim 8b, c*). Çevredeki yeni park ve bahçe tasarımlarının uygulamalarındaki yetersizlikler, donatı eksiklikleri ve alanların kullanıcı ihtiyacını karşılayamamaları sebebiyle kullanılmayan veya belediyeler tarafından bakımı sürdürülmeyen parklar ve bahçeler ihmal edilmektedir. Bunun yanı sıra, 4. Levent'te binalar dışında boş bırakılan kamuya terk edilen yeşil alanların bazıları konutlardan atılan eskimiş eşyalarla doldurulurken (*Resim 8d, e*), bazı örneklerde çevredeki kullanıcılar tarafından sahiplenilmiş, enformel kullanımlar gözlemlenmiştir (*Resim 8f*).

Değerlendirme ve Sonuç

Kentlerdeki hızlı gelişmeler ve değişmeler sonucunda oluşan farklı niteliklere sahip tanımsız kentsel açık alanların anlamlandırılması ve kente yeniden kazandırılması sürecinde, kentle ve kullanıcıyla ilişkilerini etkileyen özelliklerinden referans almak ve bu özellikler üzerinden her alan için farklı yaklaşımlar geliştirmek gerekmektedir. Dolayısıyla bu alanları tanımlayan özelliklerin ve birbirinden ayıran niteliklerin belirli olması, müdahale sürecinde takip edilecek yolu ve yaklaşımı işaret edecektir.

Kent dokusundaki 'canlılığını ve heterojen yapısını' programlanmamış mekânlarına borçlu olan İstanbul kenti (Ertaş, 2010), gerek merkezinde gerekse çeperlerinde birbirinden farklı türlerde gözlemleyebileceğimiz tanımsız kentsel açık alanlara sahiptir. Herhangi bir işlevin yüklü olmadığı özellikle kullanıcıların yarattığı kullanımların etkisiyle değişebilen dönüşebilen bu alanlar spontane keşiflere ve müdahalelere açık yapısıyla mekânsal açıdan çok özellikli, belirsiz ve potansiyel olanaklar barındıran alanlardır. Tek bir sebep veya faktörün etken olmadığı, ilk planlandığı dönemden bu döneme kentteki pek çok gelişme-

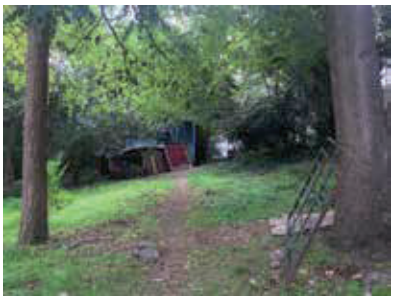

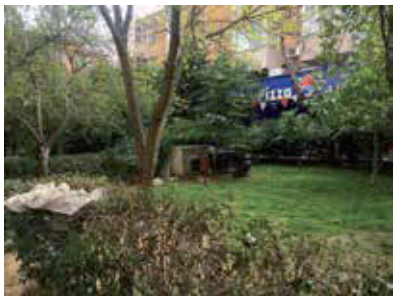

Resim 8. a) Mevcut işlev kullanımı (1), mevcut işlev dışı kullanım (2) ve gelecek için planlanan kullanım önerisi (3); b) Mevcut işlev dışında kullanım; c) Park ve bahçelerdeki otopark kullanımı; d) Mevcut işlev kullanımı; e) Bakımsız bırakılan yeşil alanlar; f) Gelecek için planlanan kullanım önerisi (mülk sahibi tasarrufunda beklemede olan alanlar).

nin etkisinde tanımsızlaştığı görülen alanlar, kaybettiği niteliklerin yanında, yerini olumlu çağrışımlarla öne çıkan, konvansiyonel açık alanlardan farklı olarak daha özellikli alanlara bırakmaktadır.

Çalışmada fiziksel, kullanım ve sosyokültürel özellikleri ile Levent bölgesinde gerçekleştirilen gözlemler sonucu saptanan alanlar, *oluşum sebepleri, morfoloji, konum ve kullanım durumu* başlıkları üzerinden sınıflandırılmış ve analiz edilmiştir. Yapılan bu sınıflamalardaki örneklerde de incelendiği gibi, alanları ayırt eden niteliklerin birbirleriyle olan grift ilişkisi alanları bir açıdan tanımlarken bir noktada belirsiz bırakmaktadır. Kentsel mekândaki tanımsız alanların ilk bakışta görünmeyen bu muğlak ilişkilerinin onları kentin serbest ve özgür mekânları olarak tariflediğini söylemek mümkündür.

Ortaya gelişleri, kentte yarattığı olumsuz etkiler, kullanılmıyor oluşları ve durağan fiziksel görünümlerinin yanında, dünyadaki benzer örneklere baktığımızda kentli tarafından çeşitli kullanımlara yer verildiğini görebiliriz.[3] Örneğin dünyadaki çağcıl örneklerde de görüldüğü gibi mülkiyeti belirsiz ve yönetimsel süreçlerdeki problemler sebebiyle uzun süredir kullanılmayan bir alan çevredeki kullanıcılar tarafından bireysel taktikler, mikro ölçekli geçici kentsel müdahaleler ile sahiplenilmiş veya işgal edilmiş olabilmektedir. Kentliler tarafından 'hiç kimsenin alanı' olarak bilinen bu alanlar 'kentteki herkesin alanı'na dönüşebilmektedir. Gündelik yaşantıyı ve kentsel çevreyi daha yaşanabilir kılmak amacıyla –halkın katılımı ile gerçekleşebildiği gibi yerel yönetimin de desteği ile– geliştirilen bu eylemler, tanımsız kentsel açık alanların kamusal yaşama dahil olabilen ve çeşitli mekânsallıklar için potansiyel barındıran imkanlar mekânına dönüşmesinde son zamanlarda önemli bir müdahale modeli olarak gelişmiştir. Pop-up şehircilik (*pop-up urbanism*), taktiksel şehircilik (*tactical urbanism*), kendin-yap şehircilik (*DIY urbanism*), gerilla şehircilik (*guerilla urbanism*), isyancı şehircilik (*insurgent urbanism*), gündelik şehircilik (*everday urbanism*), park günü (*park-ing day*) vb son dönemde yaygınlaşan benzer kavramsal yaklaşımlar doğrultusunda genellikle kentlinin katılımı ile geçici ve küçük ölçekli müdahalelerle yeni kent mekânları üreten pratiklerle kolay üretilir, taşınabilir, adapte edilebilir, düşük maliyetli, interaktif ve deneyimsel ortamlar oluşturulabilmektedir (Hızlı Erkılıç ve Ciravoğlu, 2018). Herhangi bir finansal kaygı ve beklentisi olmadan, onay beklemeden gerçekleştirilen bu mekânsal pratikler, kentin durağan işe yaramayan alanları olarak görülen alanlarını geçici süreliğine faklı eylemlere açmakta, onları kentin deneyime açık, serbestliği ve sınırsızlığı içinde barındıran, gündelik hayatı diri tutan sosyal etkileşimin güçlü bir unsuru yapmaktadır. Kentlinin kendi ihtiyaçlarını bu sınırları belirgin olmayan ve sahipsiz alanlar üzerinden yansıtması, tanımsız kentsel açık alanların örtük varlığını işaret etmektedir. Farklı aktörler tarafından farklı zamansallıklar ve eylemler ile gündelik hayatın içinde sürekli olarak yeniden üretilerek kamusal yaşama dahil edilen tanımsız kentsel açık alanların, yaratılan bu alternatif mekânsal örüntülerin bir sonucu olarak oluşan yeni toplumsal ilişkiler için kentin rezerv boşlukları olduklarını söylemek mümkündür.

Sorunları kapsayan tanımlamalar		İmkânları kapsayan tanımlamalar	
İhmal edilen yeşil alanlar		Sahiplenilen yeşil alanlar	
• Konut yerleşim alanlarındaki bakımsız durumdaki park ve bahçeler; yönetimsel problemler sebebiyle eski ve kullanılmayan park alanları; mevcut imar planlarındaki işlev dışında otopark kullanımı gözlemlenen alanlar		Esnafın ve konut kullanıcılarının ihtiyaçlarına göre düzenlediği bahçeler; konut kullanıcılarının evcil hayvanlarını gezdirmek ve yürüyüş yapmak için sahiplendiği mülk sahibi tasarrufunda kullanılmayan alanlar	
Planlama artığı alanlar		Karşılaşma mekânları	
• Tanımlı bir geometriyi ifade etmeyen planlama artığı alanlar; kaldırımlar ve ara mekânlar		Kentlinin birbiriyle karşılaştığı veya enformel kullanımlara imkân veren ara mekânlar, kestirme yollar, geçiş mekânları	
Sirkülasyon ağları ve çevrelerindeki geçiş mekânları		Rekreasyon alanları	
• Refüjler • Koruma kuşakları		Kentli tarafından piknik yapmak ve koşu yapmak vb amaçlarla kullanılan rekreatif alanlar	
• Üst-alt geçit, metro istasyonu çevreleri		Seyyar satıcıların geçici süreliğine organize olduğu geçiş alanları	
Yapılaşmanın yasak olduğu alanlar		Doğal peyzaj alanları	
• Askeri sebeple yapılanamayan, kısmi yapılaşmanın mülkiyet sınırları içinde yer alan alanlar		Kentsel ihtiyaçlarla sahiplenilen alanlar	
• Enerji üretim, dağıtım ve sulama alanları ve trafo alanları çevresi		Yoğun kent dokusu içinde doğal peyzajın ele geçirdiği geniş yeşillikli alanlar	
Aşamalı ve kontrollü mekânlar		Kamusal etkileşim alanları	
• Büyük ölçekli İş merkezleri veya kurumların girişlerinde yer alan aşamalı ve kontrollü alanlar, "sözde kamusal mekânlar" • Alışveriş merkezlerine ait tüketime odaklı kamusal alanlar		Birliktelik ve toplumsallaşma alanları, eylem alanları	

Tablo 4. Tanımsız Kentsel Açık Alanların Sorunları ve İmkanlarını Kapsayan Tanımlamalar

Kentin durağan, işe yaramayan alanları olarak bilinen alanlarının geçici süreliğine farklı eylemlere yer açması, onları kentin deneyime açık, serbestliği ve sınırsızlığı içinde barındıran, gündelik hayatı diri tutan sosyal etkileşimin güçlü bir unsuru yapmaktadır. Kentlinin kendi ihtiyaçlarını bu sınırları belirgin olmayan ve sahipsiz alanlar üzerinden yansıtması, tanımsız kentsel açık alanların örtük varlığını işaret etmektedir. Bu bağlamda, haritalarda tespit edilen ve sınıflamalarla sunulan her bir alan aslında tanımsız kentsel açık alanlar olarak kentte olumsuz yönleri ile var oldukları gibi aynı zamanda kentin potansiyel alanlarını da temsil etmektedir. Çalışmada elde edilen haritaların çakıştırılarak çoğul okuması, kentle ilgili görünen/görünmeyen pek çok dinamiği ortaya çıkarabilmek adına bir yöntem olarak geliştirilebilir. Çeşitli kriterler üzerinden sınıflanan alanlar, her ne kadar olumsuz söylemler üzerinden sözü ediliyor olsa da farklı imkânlar dahilinde kullanımlarının varlığı, ileriye dönük oluşabilecek olumlu bir sınıflamayı da beraberinde getirmektedir (*Tablo 4*). Sorun ve imkânlar dahilinde ele alınan alanlara ilişkin bu *muğlak tariflemeler* tanımsız kentsel açık alanların müphem varlığını yansıtmaktadır.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda, tanımsız kentsel açık alanların yeniden tanımlanması ve kente kazandırılmasında, deneysel ve katılımcı ortamın –kullanıcılar tarafından yaratılan alternatif kullanımların– önemli bir yer taşıdığı görülmektedir. Kentin yaşam kalitesi ve kamusal açıdan canlandırılması adına önemli fırsatlar sunan tanımsız alanların yeniden var olabilmesi, kentte gözlemlenen mekân-

sal ve sosyal kopuklukların önlenmesi adına esnek ve geçici çözümler sunan yeni ve yaratıcı stratejilerin geliştirilmesiyle mümkün olacaktır.

Neslinur Hızlı Erkılıç, Arş. Gör., YTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, neslinurhizli@gmail.com

Ayşen Ciravoğlu, Prof. Dr., YTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

* Bu çalışma, 1. yazarın, 2. yazar danışmanlığında Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü Bina Araştırma ve Planlama Doktora Programında hazırlamakta olduğu doktora çalışmasına dayanmaktadır.

Notlar

1. Literatürde yer alan ilk tanımlamalardan biri olan artakalan mekân (*space left over*), Oxford Mimarlık Sözlüğünde (Curl ve Wilson, 2015) "sokaklar ile uluslararası modern dilde ve katı doğrusal formla inşa edilen, yapılar arasında arta kalan, işe yaramayan zemin parçaları" olarak tanımlanırken, *Architectural Review* dergisinin Ekim 1951 tarihli sayısında, erken savaş sonrası doğan konut ihtiyacına yönelik hızlı kentleşmenin hâkim olduğu yeniden inşa döneminin olası sorunu olarak gösterilmiştir (Jones ve Canniffe, 2012). Kavram, Leslie Ginsburg'ün (1973) Birmingham Planlama Okulunda eğitim verirken, konut yerleşim planları üzerine yapmış olduğu eleştiriler esnasında, açık alanların kullanılamaz durumu, işe yaramayan pek çok yerle örülü bir yerleşim planının varlığını belirterek çizimler üzerine "planlamadan artakalan mekânlar" (SLOAP) yazması ile yeniden literatürde yer edinmiştir. Kavramın 'planlamadan sonra' artakalan bir yeri tarif etmesi aslında dönemin planlama yaklaşımının arkasında/ardında bıraktığı sorunlara dikkat çekmekte ve kavramın kendisi, dönemin kent planlaması yaklaşımına yapılan eleştirinin bir başlığı niteliğini taşımaktadır.
2. Alanyalı (2003), Ankara özelinde artık alanların potansiyel değerlerini araştırdığı çalışmasında, artık alanların kentte oluşumlarını, tasarım kararları ve yönetim süreçleri olarak iki ana başlık üzerinden gruplandırmıştır. Bu metin de bu görüşü desteklemekle birlikte sunduğu diğer belirleyici faktör ve nitelikler üzerinden tanımsız kentsel açık alanlara ilişkin çeşitli ara başlıklar sunmayı hedeflemiştir.
3. Farklı kullanımlara ait örnekleri içeren çalışma için bakınız: Hızlı Erkılıç, Ciravoğlu, 2018.

Spatial Definitions, Problems and Potentials on Undefined Urban Open Spaces: The Case of Levent District on Büyükdere Avenue Axis

This study is about understanding and exploring the potentials of undefined urban open spaces which are often referred to as various negative associations such as neglected, empty, derelict, abandoned, waste, etc. by citizens and designers. It has become increasingly vital to explore the possibilities of participation of these spaces in public life due to various complicated urban problems of the period we are in. The approaches to undefined urban open spaces vary depending on their different historical values and existing characteristics. For this reason, it is necessary to investigate diversified urban intervention approaches in each city. Accordingly, this article is a descriptive and interpretative study that focuses on finding the distinctive characteristics of undefined urban open spaces. The aim of the study is to uncover the problems and potentials of undefined spaces by analysing the concepts from a spatial point of view and to determine the effective criteria for the reintegration of these spaces in our cities. In the study, observations are made in Levent District on Büyükdere Avenue axis which was located on the periphery of Istanbul until the 1950s. As a result, undefined urban spaces are tried to be conceptualized through three-stage methodology in order to identify these areas through the factors affecting them and their distinctive qualities, to comprehend their problems and to reveal their potentials.

Kaynakça

Alanyalı Aral, E. (2003), Leftover Space as a Value and a Potentiality for the Public Realm in the City, Doktora Tezi, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi
Anonim (1951), 'Space Left Over: Making The Best Odd Corner', *Architectural Review*, October, s. 233-41
Aru, K. A. (1995), "Kemal Ahmet Aru", *Anılarda Mimarlık, Yapı'dan Seçmeler - 7*, İstanbul: Yem Yayınlar, s. 20-21
Aru, K. A.; R. Gorbon (1952), "Levent Mahallesi 1. Kısım İnşaatı", *Arkitekt*, No. 9-10 (253-254), s.174-181
Burrow, J. (1978), "Vacant Urban Land - a Continuing Crisis", *The Planner*, 64 (1), 7-9
Cengiz, H. (1995), İstanbul'un Çağdaş Metropoliten Kent Merkezi Oluşumu: Büyükdere Caddesi Aksı, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
Clay, G. (1980), *Close-up: How to Read the American City*, University of Chicago Press
Coleman, A. (1982), "Dead Space in the Dying İnner City", *International Journal of Environmental Studies*, 19 (2), 103-107
Curl, J. S., S. Wilson (2015), *The Oxford Dictionary of Architecture*, Oxford University Press, USA, s. 711
Çelik, M., İ. T. Doğrusoy, R. Zengel (2015), "İzmir'deki Kentsel Atıl Alanları Çözümlemeye Yönelik Bir Değerlendirme", *Mimarlık*, *383* (Mayıs-Haziran)
Dijk, H. van (1996), "Colonizing the Void, The Landscape as an Ally", (*Colonizing the Void: Adrian Geuze*, *West 8 Landscape Architects*) Rotterdam: NAI Publishers
Ertaş, H. (2010), "The Potential of Istanbul's Unprogrammed Public Spaces", *Architectural Design*, 80 (1), 53
Fernando, N. A. (2007), Open-Ended Space. Loose Space: Possibility and Diversity in Urban life, 54.
Franck, K., Q. Stevens (2006), *Loose Space: Possibility and Diversity in Urban Life*, Routledge
Gemmell, R. P. (1977), *Colonization of Industrial Wasteland*, Edward Arnold Ltd.
Ginsburg, L. (1973), "Summing Up", *Architectural Review*, Vol. 154, No. 920 (Oct.), s. 263-266
Groth, J., E. Corijn (2005), "Reclaiming Urbanity: Indeterminate Spaces, İnformal Actors and Urban Agenda Setting, *Urban Studies*, 42 (3), 503-526
Hızlı Erkılıç, N., A. Ciravoğlu (2018), "Revitalizing Undefined Urban Spaces by Temporary Urban Strategies", Caumme 2018 Borders in Architecture Bildiri Kitabı, s. 145-152, e-ISBN: 978-605-9532-13-6
Jacobs, J. (2009), *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı*, çev. B. Doğan, İstanbul, Metis Yayınları (Orijinal eser: 1961)
Jones, P. B., E. Canniffe (2012), *Modern* Architecture *Through Case Studies 1945 to 1990*, Routledge, s.160-161
Karabey, H. (2012), *Kemal Ahmet Arú ve Levent: Başarılmış bir "Cumhuriyet Projesi"* (Sergi belgeleri), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Khalil, M., D. Eissa (2013), "Reclaiming Residual Spaces for the Public: A Case Study from the City of Cairo", ICCp, Colombo, Sri Lanka, 16 October, 2013
Niedercorn, J. H., E. F. R. Hearle (1964), "Recent Land-Use Trends in Forty-Eight Large American Cities", *Land Economics*, 40 (1), 105-110
Northam, R. M. (1971), "Vacant Urban Land in the American City", *Land Economics*, 47 (4), 345-355.
Oxenham, J. R. (1966), *Reclaiming Derelict Land*, Faber and Faber, London
Rivlin, L. G., A. Windsor (1986), *Final Report: A Study of Found Public Spaces*, New York: City University of New York Graduate Center
Smithson, R. (1967), "A Tour of the Monuments of Passaic, New Jersey", *The Collected Writings*, ed. Jack Flam, s. 69-74
Sola Morales, I. de (1995), Terrain Vague, *Anyplace*, 118-123
Stavrides, S. (2007), "Heterotopias and the Experience of Porous Urban Space", *Loose Space: Possibility and Diversity in Urban Life*, 174-192
Sucher, D. (1995), *City Comforts: How to Build an Urban Village*, City Comfort Press, Seattle
Tonnelat, S. (2008), "Out of Frame' The (in) Visible Life of Urban İnterstices – a Case Study in Charenton-le-Pont, Paris, France", *Ethnography*, 9 (3), 291-324
Tümertekin, E. (1997), *İstanbul, İnsan ve Mekân*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları
URL 1. Büyükdere Caddesi ve Mimarlık (2008), http://www.mimdap.org/?p=3295 (Son Erişim Tarihi: 5 Aralık 2018)
Villagomez, E. (2010), "Claiming Residual Spaces in the Heterogeneous City", *Insurgent Public Space*, Routledge, s. 93-108
Winterbottom, D. (2000), "Residual Space Re-evaluated [Portfolio]", *Places*, 13 (3)